

МОДЕРНИЗАЦИЈА У ПРИКАЗИВАЊУ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

Захваљујући подацима Архива Херцег-Нови, односно архивског фонда Топалске комунитади, могуће је открити до сада непознато о многим детаљима наше културне прошлости на простору сјеверозападне Боке Которске.

Међутим, и ови архивски подаци, стари готово три вијека, могу бити приказани на један нов и веома прегледан начин — путем табела обрађених на рачунару. Као примјер нашег покушаја да то и остваримо послужили смо се књигом 10, архивског фонда Топалска комунитади: *„Либро од комунитади Топле државе новске од феди и од бродова за патенте“*), коју смо приказали у виду табеле, изостављајући дескрипцију. На овај начин остварен је увид у релевантне податке значајне за проучавање овог дијела наше прошлости.

У настојању да приближимо вријеме XVIII вијека и саму проблематику којом се ова табела бави, изложићемо нешто више о историјским процесима који омеђују ово вријеме и простор сјеверозападне Боке Которске.

Период од друге половине XVII вијека и XVIII вијек имају велики значај за етничку историју наведених простора. Процеси ратних догађања током два рата, Кандијског (1645—1669), и Морејског (1684—1699), утицали су и одразили се на формирање нове етничке структуре становништва овог дијела Боке, који је два вијека био под турском власти, док је остали дио Боке био под Млечанима.

Ратна збивања око заузимања и освајања од стране Млечана Херцег-Новог и Рисна, крајем XVII вијека, поред осталог једна су од веома битних чињеница које су проузроковале миграције.

У великом броју новодосељени православни живаљ из Херцеговине и Црне Горе, борбеног духа, упоран у својим насто-

јањима успио је да 14. јула 1718. дукалом млетачког дужда до-бије право да — становници Крајине новске на Топли, као што су молили, оснују општину — комунирад. Народ је имао право да између себе бира капетана и четири судије, као и писара, који су били на челу општине, а бирани су сваке године.

Топалска комунирад имала је право да, поред осталог, издаје дозволе за путовања било копненим било морским пу-тем, а на основу одобрења млетачких власти. У ту сврху ван-редни провидур Котора као виша инстанца издавао је наређења и упутства провидуру Херцег-Новога о начину попуњавања до-звола које је комунирад издавала. Дозволе су биле једнообразне.

У књизи „Либро од комуниради Топле државе новске од феди и од бродова за патенте“ — Архива Херцег-Нови (архив-ски фонд — Топалске комуниради) налазе се преписи увјерења издаваних појединцима, у којима се потврђује колико се година одређено лице бавило поморством. Поред основних личних пода-така пружени су и подаци о физичким појединостима поморца. У овој књизи сачувано је 31 увјерење дато поморцима са про-стора Топалске комуниради, од којих је њих 14 било са Топле (општинског центра). Ови поморци били су у старосној доби од 24 до 73 године.

Приказивања ради и поређења са оним што нам је табела омогућила, дајемо једно од тридесет и једног увјерења из ове архивске књиге.

„Сиедочимо ми капе. и судије од превьерне комуниради од топле државе новске с нашом заклетвом коме се чека; како Нико Вукоев Јоановић син покојног гна. капе. Вукоја Јоанови-ћа, из Ратишевине од исте комуниради, новске од годишћа № 39: како по неговој феди од кршчења од 23. марча 1754: раста сре-дњег длаке на костан; ест судит виерни од преведре републике млетачке и ест од добра гласа, и кои има свое стание на исто миесто у Ратишевину, и ужива привилеђе и оженцион и грацие, и кои ние никада навигава с бандиером принципа Ешчерие, него вазда навигао на бродове покривене с бандиером свга мар-ка и кои е навигао на бродове усве годишћа осам и цирка. На судите бродове под бандиером свга марка и ову допушћамо на питание више ређеног Ника Вукоева Јоановића да се може слу-жити чему буде требовати; и за увиерение подпишуемо се и по-ставламо наш печат братински с Топле државе новске на 15 априла 1793, сербски

Глиго Ианковић капе. од комуниради

Иоко Лазаревић судја од комуниради

Панто Павковић судја од комуниради

Лесо Накићеновић судја од комуниради

Васо Ђурасовић судја од комуниради

Илиа Матишоровић канцилиер од комуниради

„С: д: б: На 14 марча 1793 грчески, у нови сиедоћимо иа ниже потписати парох од цркве свете троице од ратишевине како нико син покоионога гна капе. вукоја јоановића и ес рођен од негове законите жене канде, и крешћен по закону грческом и светмиром помазан од пароха висариона сабличича на 23 марча 1754, и би му кум марко бачановић, како се види у либру церковноме од кршћена; и ову допушћамо на питање више реченога ника да се може служити ће би му требовало.

поп миаил сабличич парох од ратишевине“

„с: д: Б: На 15 априла 1773 сербски наређуемо ми капет. и судје вама гдо прокураторима од цркве главне Свга: Вознесениа храма на топли, с нашим канцилиером атуалием да приписнете мухуром братинским на ту фед што смо учинили нику вукоеву јоановићу како у исту и за увиерение потпишуемо се“

Слиједе већ наведени потписи капетана и судија.

На простору топаљске комунитади у XVIII вијеку власници бродова су били угледни Топљани, из породица које су током читавог наведеног периода биле носиоци поморске привреде: Сарабаћа, Матишоровић, Мирковић, Живковић, Комненовић, Лазовић, Цвјетковић, Петровић, Паликућа, Властелиновић, Војновић, Мусић, Павковић, Батлаић, Магазиновић, Горакућа, Бјелопавлић, као и Сикимић, Квекић и многе друге породице.

У првој половини XVIII вијека у топаљској комунитади 78 породица, односно 210 лица, живјело је од поморске привреде, од овог броја 47 породица је било са Топле или Топла је имала 118 помораца. Сви они су обавили 529 путовања, од чега Топљани 322. Највише путовања обавили су у периоду од 1724. до 1736. године. Четворица капетана из породице Војновић путовали су 35 пута, а сам Војин Војновић путовао је 26 пута. Два капетана из породице Горакућа у истом периоду обавила су 27 путовања. Различите врсте пловила служиле су им за њихову поморску трговину: трабакула, пулака, брик, нава, шамбек, кеча, пифара, тартана, гаета, мала тартана, барка, фелук, ланча — и то до Албаније, Крфа, Синигаље, Дубровника, Корчуле и многих других удаљених мјеста дуж Медитерана.

У глобалном друштвено-политичком и културном животу топаљске комунитади најзначајније мјесто припадало је поморцима и поморској привреди и трговини. Поморци су били најугледнији и најбогатији слој становништва.

Др Драгана Радојичић

У В Ј Е Р Е Њ А

о годинама пловидбе

Табела 1

АХ ТК књ. 10

Име и презиме	Године старости	Мјесто становања	Године пловидбе
Илија Цицковић	25	Јошице	?
Стефан Јововић-Стратимировић	24	Топла	?
Никола Боновић	30	Топла	?
Кап.траб. Нико Вучетић	24	Сасовићи	?
Александар Ломбардић	34	Топла	?
Иван Бошковић	27	Топла	15
Кап.траб.Петар Петровић	29	Топла	14
Кап.пелег Шпиридон Војновић	25	Топла	10
Кап.траб.Шпиридон Дуковић	31	Топла	18
Буро Пакаиоти	39	Топла	?
Кап.траб.Марко Михаиловић	34	14.г.у Нови	14
Кап.траб.Тодор Браиовић	36	Мојдеж	17
Кап.пулаке Лесандро Јанковић	24	Топла	15
Кап.пелег Јово Вучковић	38	Сасовићи	15
?	32	Топла	?
Кап.Марко Стојановић	63	Крушевице	16
Кап.кече Петар Обилић	25	Камено	?
Кап.траб.Нико Дуковић	35	Топла	10
Кап.траб.Бошко Квекић	44	Поди	8
Андрија Сабљић	26	Ратишевина	10
Кап.гартане Саво Павковић	32	Поди	14
Кап.Нико Јовановић	39	Ратишевина	8
Кап.траб.Пајто Павковић	?	Поди	10
Кап.гартане Алесандро Радуловић	23	Поди	10
Кап.пулаке ? Станишич	?	Крушевице	18
Кап.гартане Јевто Видаковић	34	Требесин	8
Кап.траб.Лесандро Накиченовић	25	Кути	10
Кап.траб.Томо Црногорчевић	24	Баошићи	12
Кап.траб. трговац,суџа			
Остоја Црногорчевић	?	Баошићи	8
Кап.траб.Лазо Кунџ	36	Ратишевина	15
Кап.гартане Митар Сенић	34	Топла	5
Кап.траб.Шпиро Милутиновић	28	Топла	12
Кап.пулаке Петар Цотовић	26	Топла	10
Кап.траб.Марко Рађенковић	32	Топла	10
Кап.Симо Чуквас	30	Кути	10

Сви они ослобођени су пореза на основу дуката од 14.јуна 1718.г

Табела 1. — Увјерење о годинама пловидбе — Архив Херцег-Новог — Топалска комунитад, књ. 10.